

Edustajuus Standardit

European Guardianship Network:n (EGN) eli eurooppalaisen edustajaverkoston laatukriteerit edustajan määräämisestä ilman huoltajaa oleville ja huoltajasta erossa oleville turvapaikanhakijalapsille

1. Syrjimättömyys:

Lapset saavat tasavertaisia edustajapalveluita sen valtion alueella missä ovat, asuinpaikasta, iästä tai maahanmuuttajastatuksesta riippumatta

2. Velvollisuudet ja vastuut:

Lapset voivat luottaa edustajajärjestelmään, jolla on selkeä perusta ja vastuuviranomainen sekä luotettava valvontajärjestelmä

3. Riippumattomuus ja puolueettomuus:

Lapset voivat luottaa siihen, että heidän edustajansa ovat riippumattomia ja puolueettomia tehdessään päätöksiä lapsen edun mukaisesti

4. Lapsikeskeinen lähestymistapa:

Lasten oikeuksia kunnioitetaan, suojellaan ja noudatetaan

5. Lapsen osallisuus:

Lapsen oikeutta tulla kuulluksi kunnioitetaan kertomalla lapselle edustajajärjestelmästä, edustajan roolista ja tehtävästä sekä saatavilla olevista palveluista ja tuesta tavalla, jonka hän ymmärtää. Lapselle annetaan mahdollisuus tuoda esille oma näkökantansa, hänelle kerrotaan mahdollisuudesta valittaa päätöksistä ja vaikuttaa omiin asioihinsa. Lapsen omalle mielipiteelle annetaan asianmukaista huomiota

6. Laadukkuus:

Lapsia tukevat ja avustavat pätevät, jatkuvasti koulutautuvat ja tarpeeksi työhönsä tukea saavat edustajat, joilla on riittävästi aikaa vastata tehokkaasti lasten tarpeisiin

7. Yhteistyö ja pysyvyys:

Lapset voivat luottaa edustajajärjestelmään, joka on olennainen osa kansallista lastensuojelujärjestelmää. Edustajille osoitetaan riittävät toimintaedellytykset (koulutus, työn tukeminen, työnohjaus) ja taloudelliset resurssit. Edustajien toimintaa ohjataan ja valvotaan tehokkaasti. Edustajat toimivat linkkinä lapsen, viranomaisten tai muiden lapsen edun ja hyvinvoinnin toteutumisesta vastuussa olevien toimijoiden välillä

Edustajajärjestelmien laatukriteerien taustat

Syyskuussa 2019 EU:n osarahoitteen edustajajärjestelmän selvityksen tulokset luovutettiin European Guardianship Network:lle (EGN). Selvitys koski ProGuard hanketta. ProGuard on työkalu, jonka avulla eurooppalaiset kansalliset toimijat voivat arvioida, perustuvatko heidän edustajajärjestelmänsä eurooppalaisiin yhteisiin ja avoimesti määriteltyihin alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijalasten edustajuutta koskeviin laatukriteereihin. Kansalliset toimijat voivat käyttää näitä laatukriteereitä arvioidessaan omien maiden edustajajärjestelmien laatukriteereitä.

EGN-verkoston edustajajärjestelmän laatukriteereillä on laaja eurooppalainen hyväksyntä. ProGuard-hankkeessa olivat mukana useat EGN:n jäsenorganisaatiot ja -maat. EGN ja muut alueelliset sidosryhmät, mukaan lukien EU:n komissio, Euroopan Unionin perusoikeusvirasto (FRA) ja Euroopan Unionin pakolaistoimisto (EUAA) olivat mukana ProGuard-kuulemisessa koskien ProGuard:in laatukriteereitä ja työkaluja. Laatukriteerit, jotka ovat osa tätä työkalua, sisällytettiin myös osaksi EGN-verkoston työsuunnitelmaa vuosina 2020–2021. Laatukriteereistä keskusteltiin EGN:n kolmannessa verkostokokouksessa syyskuussa 2021. EGN:n valmisteleva ohjausryhmä ehdottaa, että nämä laatukriteerit toimivat nyt EGN-standardina tukemassa EGN:n toimintaa.

EGN-standardit määrittelevät ne keskeiset periaatteet, jotka ohjaavat EU-maiden alueella edustajajärjestelmien laatua ja tasoa. Laatukriteerit perustuvat EU:n perusoikeuksien lainsäädäntöön ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen sisältöihin. Euroopan komission ja perusoikeusviraston (FRA) julkaisema Fundamental Rights of Agency Handbook of Guardianship eli vapaasti suomennettuna alaikäisten, ilman huoltajaa maahan tulleiden edustajan käsikirja, jonka ovat julkaisseet edellä mainitut toimijat, määrittelee hyvin pitkälle EGN-verkoston muotoilemat edustajajärjestelmän laatukriteerit. On hyvä muistaa, että EU on rahoittanut alusta asti ProGuard-hanketta. Näin ollen edustajajärjestelmän laatukriteerien muotoutumisella on ollut laaja-alainen eurooppalaisten toimijoiden hyväksyntä. Myös Suomi on ollut mukana varsin monen vuoden ajan tässä edustajajärjestelmän laatukriteerien kehittämisessä, ensin Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja EGN-verkoston yhteydenpidon kautta sekä myöhemmin yhteistyössä ETU ry:n ja EGN-verkoston kanssa.

Eurooppalaisessa edustajajärjestelmän laatukriteerien kehittämisessä on huomioitu, että EU:n jäsenvaltioissa on erilaisia, toisistaan poikkeavia edustajajärjestelmiä ilman huoltajaa maahan tulleille lapsille. Edustajajärjestelmien erilaisuus on sidoksissa siihen, miten ilman huoltajaa maahan tulleiden lasten vastaanotto ja hoito on järjestetty eri maissa, mitkä ovat eri toimijoiden roolit ja miten paljon kukin maa vastaanottaa ilman huoltajaa olevia lapsia. EGN-verkoston laatukriteereitä ei ole muotoiltu sitä varten, että ne pyrkisivät yhteen ainoaan edustajajärjestelmään, vaan ne tarjoavat pikemminkin yhteisiä periaatteita, joita kukin kansallinen toimija voi eri tavoin pyrkiä toteuttamaan omissa edustajajärjestelmissään.

ProGuard

ProGuard-hankkeessa kehitettiin indikaattoreita (ja alaindikaattoreita), joiden avulla edustajajärjestelmiä voidaan arvioida ja mitata laadullisesti. Indikaattoreiden avulla on pyritty arvioimaan saavuttavatko tai täyttävätkö kunkin maan laatukriteerit EGN-laatukriteerit seuraavalla kolmella tasolla:

1. Edustajajärjestelmän perustana oleva toimintaympäristö, joka säätelee edustajapalveluja, kuten kunkin maan lainsäädäntö ja politiikka.
2. Edustajajärjestelmän johtaminen ja hallinnointi kansallisella tasolla.
3. Kansallisten edustajajärjestelmien käytännöt arjessa. (Katso lisää ProGuard PAS -työkalusta.)

EGN:n edustajajärjestelmien laatukriteerien tavoitteena on:

- Auttaa EGN:n verkoston jäsenorganisaatioita -ja toimijoita vahvistamaan edustajajärjestelmää omassa maassaan
- Tukea EGN:n verkoston sisällä tapahtuvaa edustajajärjestelmien hyvien käytäntöjen vaihtoa kaikkialla Euroopassa
- Vahvistaa EGN:n verkoston sisällä tiedon vaihtamista edustajapalveluiden hyvistä käytännöistä ja edustajavalmiuksien kehittämisestä
- Tukea EGN:n verkoston panosta Euroopan politiikan kehittämisessä edustajajärjestelmien osalta ja alaikäisten yksin maahan tulleiden lasten asioissa

EGN-verkosto voi ajoittain päivittää edustajajärjestelmien laatukriteereiden indikaattoreita lainsäädännön, politiikan ja käytännön kehityksen mukaisesti. Näin standardit toimivat eri toimijoille alan keskeisenä tiedon, kokemuksen ja asiantuntemuksen lähteenä. Ne ovat keskeinen käytännön resurssi kaikille alalla työskenteleville sidosryhmille.

Edustajajärjestelmän laatuksiteristön keskeinen sanasto ja käsitteet

Unaccompanied- käsitteellä ja Separated- käsitteellä:

Suomessa englanninkielisellä unaccompanied-käsitteellä viitataan yksin, ilman huoltajaa maahan tulleeseen alaikäiseen lapseen. Separated-käsitteellä viitataan vanhemmistaan erossa olevaan tai eroon joutuneeseen lapseen.

Näillä käsitteillä tarkoitetaan alle 18-vuotiaita lapsia, jotka saapuvat jäsenvaltioiden alueelle ilman heistä lain tai asianomaisen jäsenvaltion käytännön mukaan vastuussa olevaa aikuista saattajaa, niin kauan kuin hän ei ole tosiasiallisesti sellaisen henkilön huollossa; mukaan lukien lapsen, joka jää ilman huoltajaa sen jälkeen, kun hän on saapunut jäsenvaltioiden alueelle.

Edustajuus:

On toimintaa, jonka tarkoituksena on turvata lapsen etu ja yleinen hyvinvointi. Näiden toteutumiseksi edustajuus täydentää lapsen oikeustoimikelpoisuutta, jos laki sitä muuten rajoittaa. Edustajuus tarjoaa lapselle lakisääteisen edustuksen kaikissa tilanteissa samalla tavalla kuin vanhempi edustaa lastaan (lähde: FRA:n ohjeet, YK:n lapsen oikeuksia käsittelevä komitean hyväksymä yleissopimus ilman huoltajaa liikkuvista yksinolevista turvapaikanhakijalapsista ja huoltajistaan eroon joutuneista lapsista. Asiakirja numero kuusi sekä YK:n ohjeet vaihtoehtoisesta lasten huolenpidosta).

Edustaja (guardian):

On riippumaton henkilö, joka turvaa lapsen edun ja yleisen hyvinvoinnin ja täydentää tätä varten lapsen oikeustoimikelpoisuutta lain rajoittaessa sitä. Edustaja toimii lapsen lakisääteisenä edustajana kaikissa tilanteissa samalla tavalla kuin vanhempi edustaa lastaan (lähde: FRA:n ohjeet, YK:n lapsen oikeuksia käsittelevä komitean hyväksymä yleissopimus ilman huoltajaa liikkuvista yksinolevista turvapaikanhakijalapsista ja huoltajistaan eroon joutuneista lapsista. Asiakirja numero kuusi ja YK:n ohjeet vaihtoehtoisesta lasten huollosta).

Joissakin EU:n toimielimissä ja kansallisissa järjestelmissä käytetään käsitettä representative, erityisesti kun keskitytään lasten tukemiseen hallinnollisissa tai oikeudellisissa menettelyissä. Joissakin maissa oikeudenkäyntiedustajan sekä lapsen hoidosta ja hyvinvoinnista huolehtivan henkilön roolit yhdistetään, joskus ne ovat erillisiä. Joskus toinen rooli - tai molemmat - puuttuvat järjestelmästä. Edustaja voidaan erottaa pätevistä asianajajasta tai muusta lakimiehestä, joka antaa oikeusapua, puhuu lapsen puolesta ja edustaa häntä laillisesti kirjallisissa lausunnoissa sekä henkilökohtaisesti hallinto- ja oikeusviranomaisissa rikos-, turvapaikka- tai muissa oikeudenkäynneissä. Näistä säädetään kansallisessa lainsäädännössä. Suomessa Maahanmuuttovirasto käyttää representative-käsitettä viitattaessaan edustajaan, mutta esimerkiksi EGN-verkostossa käytetään Guardian-käsitettä. Suomessa edustaja auttaa hankkimaan tarvittaessa oikeusavustajan lapselle, ja edustaja itse on myös läsnä lapsen turvapaikkapuhutteluissa ja mahdollisissa oikeudenkäynneissä sekä tekee hallinnollisia valituksia lapsen puolesta tai on oikeusavustajan mukana prosessissa tekemässä niitä.

Edustajajärjestelmän ohjaus ja hallinnointi:

Edustajan työn johtamiseksi ja hallinnoimiseksi pitäisi olla järjestelmä, joka kattaa edustajien ohjaamisen lisäksi vastaavan yksikön tuki- ja valvontatehtävät sekä yhteistyöverkoston, joka olisi perustettava muiden asiaan kiinteästi liittyvien tahojen kanssa. Tällainen taho voi olla virasto, säätiö, kansalaisjärjestö tai oikeusjärjestelmä. Joissakin maissa hallintojärjestelmä voi koostua useista eri elementeistä, kuten esim. edustajan määräävä viranomainen, edustajia värväävä ja valvova toimielin sekä edustajia kouluttava ja tukeva järjestö.

Funded by the
European Union

